

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА: МЕТОДОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Устименко-Косоріч О. А., Єременко О. В.

ВСТУП

Сучасні інноваційні зрушення в українській освіті, пов'язані з процесами глобалізації, розширенням і поглибленням міжнародних контактів, забезпечуються впровадженням гуманістичних пріоритетів, опорою на національне підґрунтя розвитку освіти, активізацією особистісно-соціальних підходів до навчального процесу, дотриманням принципу його культуровідповідності. Вирішальну роль у розв'язанні цих завдань відіграє процес підготовки фахівців, які володіють глибокими фундаментальними та спеціальними знаннями і спроможні до самостійно-творчих дій. Все це вимагає розробки проблеми підготовки фахівців, яка мотивується доцільністю вирішення суперечностей між інноваційними пошуками у з'ясуванні змістовних особливостей і технологій навчання у вищій школі й недостатнім їх усвідомленням та світоглядним, науковим та методичним забезпеченням.

Українська вища школа має значні здобутки в галузі підготовки майбутніх фахівців до діяльності у сфері музичного мистецтва (А. Козир, О. Олексюк, В. Орлов, Г. Падалка, Г. Побережна, О. Ростовський, О. Рудницька, В. Шульгіна та ін.).

Втім, опрацювання методологічної та методичної літератури з досліджуваної теми, а також вивчення практичного досвіду організації освітнього процесу на магістерському рівні засвідчує, що у численних і вагомих за теоретичним і прикладними результатами надбаннях педагогічної науки залишаються поза увагою проблеми комплексного дослідження теоретико-методологічних орієнтирів фахової підготовки. Такий підхід спричиняє доцільність теоретико-методологічного обґрунтування якісно нових можливостей у змісті й організаційно-методичних особливостях навчання в магістратурі, що й актуалізувало тему даної публікації.

1. Освіта як суспільне явище

Наукові пошуки в напрямі розробки проблеми підготовки фахівців у галузі музичної освіти передбачають розгляд поняття «освіта» крізь призму його неоднозначності й інтегративного характеру.

Так, у контексті тлумачення «освіти» підкреслюється провідна роль не знаннєвого обсягу, а процесу його поєднання з особистісними якостями, вміннями самостійно розпоряджатися власним знаннєвим досвідом. В освіті завжди є як формальний аспект, тобто духовна діяльність або духовна здатність, так і матеріальний, тобто зміст освіти¹. До того ж, уможлиблюється розгляд «освіти» у трьох вимірах, а саме: як процесу засвоєння людиною в умовах освітнього закладу або шляхом самоосвіти системи знань, умінь і навичок, досвіду пізнавальної та практичної діяльності, ціннісних орієнтацій та стосунків; як результату засвоєння знань, умінь, навичок, досвіду діяльності, стосунків; як системи освітніх програм і державних стандартів освіти².

У вищезазначених інтерпретаціях поняття «освіта» спостерігається тенденція до тлумачення освіти як процесу засвоєння знаннєво-практичного досвіду, що сподобляє її розуміння з організаційною сутністю процесу навчання. Таке осмислення цього терміну вимагає розкриття ідеї освіти як «культування людини», ... створення умов, що забезпечують її розвиток «у культурі».

З цих позицій, важливо підкреслити, що освіта покликана формувати особистість, здатну до усвідомлення моральних і духовних цінностей, що є «надбанням її культурного кола, а також процесу виховання, самовиховання, впливу й шліфування»³. Як стверджує А. Козир, основними тенденціями розвитку освіти на сучасному етапі є: гуманізація, гуманітаризація; національна спрямованість; соціокультурна відповідність; відкритість; перенесення акценту з навчальної діяльності на навчально-пізнавальну та художню; перехід від репродукування до розуміння, осмислення; створення умов для самореалізації; педагогічна взаємодія, співробітництво; спрямованість освітнього процесу на виявлення творчих можливостей; перехід від регламентованих способів організації педагогічного процесу до розвиваючих, активізуючих; безперервність освіти; неподільність навчання; акмеологічне спрямування розвитку особистості⁴.

В. Луговий викладає досвід системного дослідження освіти та педагогічної освіти як складноорганізованих соціокультурних феноменів і розглядає освіту як процес і результат цілеспрямованого

---

¹ Андрущенко В. П. Роздуми про освіту: статті, нариси, інтерв'ю. Київ: Знання України, 2004. 804 с.

² Педагогічний словник / за ред. М. Д. Ярмаченка. Київ: Педагогічна думка, 2001. 536 с.

³ Андрущенко В. П. Модернізація освіти: політика і практика. *Педагогіка і психологія*. 2002. Вип. 3. С. 12–15.

⁴ Козир А. В. Професійна теорія і практика формування в системі багаторівневої освіти: монографія. Київ: Вид-тво НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2008. 380 с.

формування культури людини. Точніше кажучи, мова має йти не про культуру людини, а про культуру суб'єкта діяльності, котрим можуть бути і окрема людина, і соціальна група, і людство загалом⁵. Науковець також вказує, що освіта як спеціалізована складова в соціальному організмі, який самоорганізовується, самозберігається, саморозвивається, протистоїть стихійним культурним механізмам передачі досвіду, необхідного для відтворення суспільного життя⁶.

У контексті нашого дослідження доцільним буде зауважити, що співвідношення освіти й культури розглядається в різних аспектах:

- у руслі культурологічної парадигми педагогічної системи;
- у контексті формування полікультурної освіти;
- в умовах культурно-історичного типу освітньої системи (ЗВО, школи);
- з точки зору аналізу навчальних дисциплін культурологічної спрямованості;
- у річищі шляхів і засобів розвитку культури, суб'єктів освіти;
- з урахуванням образу культурної й освіченої людини конкретної історичної епохи;
- крізь призму узагальнення, зберігання й відродження культурно-освітніх традицій народу, етносу, нації⁷.

У зв'язку з цим розуміння означеного феномену в соціально-культурній площині уможливує визначення таких функцій, як:

- інтенсивного засобу входження людини у світ науки й культури;
- соціалізації людини та накопичення досвіду поколінь;
- формування суспільного й духовного життя людини;
- трансляції культурно сформованих зразків людської діяльності;
- розвитку регіональних систем і зберігання національних традицій;
- передачі та втілення базових культурних цінностей і завдань розвитку суспільства;
- активізації культурних надбань у суспільному житті та в окремій людині⁸.

У зазначеному ракурсі під змістом освіти В. Луговий розуміє «упорядковану, цілісну сукупність елементів і процесів, які утворюють освітню систему» і визначає внутрішні функції освіти:

---

⁵ Луговий В. І. Педагогічна освіта в Україні: структура, функціонування, тенденції розвитку. Київ : МАУП, 1994. С. 12.

⁶ Ibid. С. 13.

⁷ Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання : наук.-метод. посіб. Київ : ІЗІМН, 1998. 204 с.

⁸ Луговий В. І. Педагогічна освіта в Україні: структура, функціонування, тенденції розвитку. Київ : МАУП, 1994. 196 с.

- педагогічно-творчу з культурно-пізнавальною, культурно-оцінюючою, культурно-педагогічно-перетворюючою підфункціями;
- транслювально-залучальну з виробничо-технологічною, процесуально-організаційною підфункціями;
- суб'єктно-відтворюючу з підфункціями самопізнання, самооцінки, збереження педагогічних традицій, генерації педагогічних новацій, самоуправління⁹.

Висвітлення змісту освіти в контексті культурологічного підходу уможливило мету освітньої системи, яка полягає в гуманістичній, особистісно-центрованій орієнтації, в розвитку й самореалізації компетентностей людини. «Нещодавно основний зміст освіти розуміли як систему наукових знань, умінь і навичок. Тепер змістовою основою освіти стала вся вітчизняна та світова культура. Інакше кажучи, це всі досягнення людства, які сприяють його прогресивному розвитку: насамперед, це цінності людства, науково узагальнені, усвідомлені знання, а також уявлення, які ґрунтуються на загальному сприйманні, почутті, інтуїції, що віддзеркалюються в мистецтві, релігії, народних традиціях або життєвому досвіді; здатність до творчості»¹⁰.

Як стверджує А. Козир, «дискусія про внутрішню структуру освіти ведеться постійно й перманентно та, мабуть, не встигає за реальними соціокультурними змінами, що детермінують функції освіти. Адже освіта – це виховання, навчання й розвиток, а саме: виховання як уміння керувати своїми потребами (включаючи широке коло інтересів) і, звичайно ж, інтелігентність, толерантність, високий рівень внутрішньої волі й духовності; уміння обмірковувати ситуації, що виникають; сумніватися, робити висновки, самовизначатися, адаптуватися; розвиток як оволодіння способами продукувати й виражати власні думки, обмінюватися ними з метою розуміння, діяти усвідомлено, мати високий рівень рефлексивних здібностей, що саме і є інформаційною базою інтелекту»¹¹. Вважаємо за необхідне зацентрувати увагу на тому, що одним із дійових шляхів розвитку культуросвітоглядних аспектів освіти загалом та оволодіння найновішими досягненнями у професійній діяльності, зокрема, є взаємообумовленість філософії й освіти, фундаментальне значення якого полягає у тому, що зіставляючи різні концепції освіти, з'ясовуючи основи кожної з них і піддаючи їх критичному

---

⁹ Луговий В. І. Педагогічна освіта в Україні: структура, функціонування, тенденції розвитку. Київ : МАУП, 1994. С. 29.

¹⁰ Козир А. В. Професійна майстерність учителів музики: теорія і практика формування в системі багаторівневої освіти: монографія. Київ : Вид-тво НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2008. 380 с.

¹¹ Козир А. В. Професійна теорія і практика формування в системі багаторівневої освіти: монографія. Київ : Вид-тво НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2008. С. 24–25.

аналізові, філософія освіти знаходить загальні основи освітньої системи й педагогічної думки, які можуть слугувати підґрунтям для консенсусу різних позицій. Водночас, філософія освіти обґрунтовує орієнтири для реорганізації системи освіти, пропонує ціннісні основи нових проєктів освітніх систем і педагогічної думки.

Варто наголосити, що сучасна концепція професійної освіти виходить із філософського принципу внутрішнього взаємозв'язку та взаємообумовленості процесів і явищ світу. З позицій антропологічних проблем сучасної філософії, освіта розглядається крізь призму її спрямування на передачу культурної інформації, актуалізації культурного потенціалу суспільства, що забезпечує перспективи соціокультурного розвитку кожної особистості. Завдання сучасної філософії освіти, на думку В. Андрущенка, полягає у визначенні контурів філософського прогнозу розвитку освіти ХХІ століття¹².

Такий підхід акумулює в собі характеристику «освіти» не тільки з точки зору розкриття, формування та реалізації внутрішніх резервів особистості, а й обов'язково передбачає розуміння освіти під кутом зору її соціальних функцій у суспільстві, що забезпечує активізацію зв'язку «як механізму збереження і передачі соціально значимих культурних смислів із покоління в покоління»¹³.

В умовах сьогодення, що відзначається фундаменталізацією педагогічної освіти, впровадження інформаційних технологій, активізацією мовних стратегій і демократичних принципів управління, мистецька освіта, на наше глибоке переконання, є незмінною складовою становлення майбутнього педагога як Вчителя з великою букви, духовного наставника, друга і порадирика. Визнаючи перевагу мистецтва перед всіма іншими формами духовно-практичного осягнення світу, В. Андрущенко підкреслює вирішальну роль мистецтва у становленні особистості як цілісності, яка спроможна відчувати світло. У своєму відчутті людина є безмежною, безграничною, вона бачить і проникає у безмежний світ, збагачується цим безмежним і стає всесильною особистістю¹⁴. Можливість засвоєння такої сукупності систематизованих знань і навичок діяльності, що сприяє самостійному й відповідальному вирішенню дослідницьких і практичних завдань на засадах творчого використання й розвитку досягнень культури, науки, техніки,

---

¹² Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 374 с.

¹³ Гуральник Н. П. Новий погляд на інтеграційні процеси в класі фортепіано. *Теорія і методика мистецької освіти* : збірник наукових. Київ : НПУ, 2004 р. Вип. 1 (6). С. 59–66.

¹⁴ Андрущенко В. П. Модернізація освіти: політика і практика. *Педагогіка і психологія*. 2002. Вип. 3. С. 12–15.

забезпечується вищою освітою¹⁵. Ступінь відлагодженості системи вищої освіти виступає показником прогресу та цивілізованого існування будь-якої країни.

Вища освіта спрямована на організацію підготовки професійних кадрів вищої кваліфікації відповідно до здобутків науки, вимог суспільної практики та індивідуальних запитів особистості. Отже, розвиток універсального інтелекту, науки, які встановлять нові межі суспільного організму, створюють підґрунтя для нових параметрів трансформації вищої освіти.

Отже, вища освіта – це, насамперед, система підготовки спеціаліста вищої кваліфікації, яка здійснюється на основі розвитку науки й культури з урахуванням вимог виробництва, ширше – суспільної практики та перспектив їх розвитку. Звідси, університети й надалі будуть розвиватися відповідно до здобутків науки, вимог суспільної практики та індивідуальних запитів особистості¹⁶.

До того ж, В. Андрущенко визначає інноваційні тенденції, що мають виявитися в системі вищої освіти в контексті вимог до розвитку сучасної науки, яка має розвиватись як частина духовної культури людства, помітно наближаючись до людини, морально одухотворюватись, розгортати свою пізнавальну енергію в напрямі культуро- та людинотворення.

На сучасному етапі розвитку освіти обґрунтування методологічних, теоретичних і методичних основ педагогіки мистецтва і мистецької освіти О. Рудницькою, на нашу думку, набуває суттєвого значення. Науковець дає таке тлумачення термінів «освіта», «мистецька освіта», «педагогіка мистецтва», «педагогіка». Освіта розуміється як процес і результат формування якостей особистості засобами навчання й виховання відповідно до норм духовної культури та цінностей суспільства; педагогіка як особлива галузь знань про освіту, що забезпечує процес відтворення людської культури при змінах поколінь і спрямована на розвиток у людини спеціальних здібностей і смаку, естетичного досвіду й ціннісних орієнтацій, здатності до спілкування з художніми цінностями у процесі активної творчої діяльності та вдосконалення власної почуттєвої культури. Метою мистецької освіти визначено подолання художньої однобічності сприймання і розуміння образного змісту художніх творів різних видів мистецтв¹⁷.

---

¹⁵ Андрущенко В. П. Роздуми про освіту: статті, нариси, інтерв'ю. Київ : Знання України, 2004. 804 с.

¹⁶ Андрущенко В. П. Вища освіта у пост-Болонському просторі: спроба прогностичного аналізу. *Філософія освіти*. 2005. № 2. С. 6–12.

¹⁷ Рудницька О. П. Педагогіка загальна та мистецька : навчальний посібник. Київ : ТОВ «Інтерпроф», 2002. 270 с.

Базуючись на основних положеннях означеної концепції, О. Отич розглядає мистецьку освіту як процес і результат означених якостей особистості в ході опанування нею різновидів мистецтва й визначає професійний і загальнокультурний рівні її здійснення¹⁸.

У контексті зі світоглядною, методологічною та культурологічною функціями філософії¹⁹ визначаються функції мистецької освіти:

– мотиваційно-виховна, що полягає в спонуканні особистості до самовизначення, формування життєвої позиції, світогляду, усвідомленого ставлення до себе і до світу;

– культурологічна, що орієнтує навчальну діяльність на розвиток загальної та художньої культури учнів;

– пізнавальна, що передбачає залучення особистості до цілісно-образного пізнання світу;

– комунікативна, завдяки якій учні отримують можливість художнього полісуб'єктного спілкування;

– творчо-спонукальна, що передбачає акцентування ролі естетичної насолоди в сприйнятті і творенні мистецтва;

– психологічна розрядка, що враховує релаксаційний та рекреаційний вплив людинотворчих потенцій мистецтва на особистість.

Безперечно, забезпечення цивілізованого рівня прогресу та існування будь-якої країни вимагає відлагодженої системи вищої освіти. Сучасні заклади вищої освіти, діяльність яких зорієнтована на кардинальні зміни в розвитку всього цивілізованого суспільства, проводять цілеспрямовану роботу в напрямі вдосконалення підготовки професіоналів.

Основна мета професійної підготовки, на думку А. Козир, полягає в оволодінні ними акмеспрямованими стратегіями творчої самореалізації у процесі досягнення вершин професіоналізму²⁰.

Загальновідомо, що система підготовки фахівця включає в себе такі основні етапи, як: професійна орієнтація; професійний вибір; адаптація першокурсника до умов вузу; динаміка професійного становлення майбутнього фахівця в процесі вузівської підготовки; післявузівська діяльність випускника, його професійна адаптація²¹.

---

¹⁸ Отич О. М. Мистецтво у системі розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога професійного навчання – теоретичний та методичний аспекти : монографія. Чернівці : Зелена Буковина, 2009. 752 с.

¹⁹ Падалька Г. М. Педагогіка мистецтва: теорія і методика викладання мистецьких дисциплін. Київ : Освіта України, 2008. 274 с.

²⁰ Козир А. В. Професійна теорія і практика формування в системі багаторівневої освіти : монографія. Київ : Вид-тво НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2008. С. 117.

²¹ Орлов В. Ф. Професійне становлення майбутніх вчителів мистецьких дисциплін: теорія і технологія : монографія. Київ : Наукова думка, 2003. 262 с.

Для більш чіткого уявлення про сутність поняття «професійна підготовка» окреслимо основні аспекти тлумачень «професійне становлення» та «професійна підготовка». В. Орлов вважає, що професійна підготовка та професійне становлення – це два взаємопов’язаних процеси професійного розвитку фахівця. Перший – підготовка до професійної діяльності – забезпечує набуття фахових знань, умінь, навичок і практичного досвіду. Другий забезпечує рефлексію цих знань, умінь, навичок, досвіду з метою самопізнання, ідентифікації та професійного самовдосконалення. Крім того, професійне становлення спеціаліста – довготривалий процес, який починається від обрання професії до перших років самостійної праці. У галузі мистецької освіти «ознакою професійного становлення фахівця є його прагнення та здатність створювати умови для успішного вирішення завдань, уміння приводити існуючі умови у відповідність із сучасними вимогами, які впливають із мети, змісту навчально-виховного процесу та його власного бачення проблем художньо-естетичного виховання»²².

Підготовка майбутніх фахівців у галузі музичної педагогіки розглядається як невід’ємний складник мистецької освіти в педагогічних університетах, що ґрунтується на фундаментальному знанневому досвіді з гуманітарних, природознавчих, соціальних, загальнопрофесійних дисциплін, а також предметів професійної спеціалізації в умовах запровадження інноваційних підходів до моделювання, організації та удосконалення процесу навчання²³.

У системі мистецької освіти професійне становлення педагога-музиканта розглядається як постійне зростання, інтеграція та втілення в педагогіко-практичній діяльності професійно значущих якостей і здібностей, знань і умінь, і головне – якісне перетворення вчителем свого внутрішнього світу, що призводить до принципово нового його стану і способу життєдіяльності. Адже цей процес передбачає пошук детермінант (механізмів, чинників, умов) особливого роду професійного розвитку – саморозвитку вчителя. За А. Козир, розуміння професійного розвитку як саморозвитку вчителя вимагає всебічного розкриття особливостей об’єкту розвитку, передумов і джерел, структури об’єкту та рушійних сил, механізмів й умов²⁴.

Визначальною особливістю підготовки фахівців до інноваційної діяльності у контексті адаптації змісту освіти до складних завдань

---

²² Орлов В. Ф. Професійне становлення майбутніх вчителів мистецьких дисциплін: теорія і технологія : монографія. Київ : Наукова думка, 2003. 262 с.

²³ Козир А. В. Професійна теорія і практика формування в системі багаторівневої освіти : монографія. Київ : Вид-тво НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2008. С. 36–37.

²⁴ Ibid. С. 54.

сьогодення є високий рівень вимог до знань. Отримання позитивних результатів навчання стає можливим на основі компетентно обґрунтованих і досконало сформульованих освітньо-наукових програм. Вони мають бути зорієнтовані на досягнення сучасних освітніх стандартів, що визначають ефективну навчально-методичну та науково-творчу діяльність фахівців у процесі вирішення проблем дослідницького пошуку, розробки та використання нових педагогічних технологій викладання у вузах.

Доцільним у контексті дослідження буде наголосити на тому, що своєрідність мистецько-педагогічних закладів полягає в тому, що вони є, по суті, водночас, і культурно-освітніми, мистецько-фаховими, і науковими центрами. Ця унікальність і дозволяє їм не тільки транслувати традиційні мистецько-естетичні цінності та їх відтворення, але й досліджувати їх формування у студентів, з урахуванням специфіки подальшої професійної діяльності (вокально-фахової, методико-педагогічної тощо). Існування у такому закладі кафедр, які теоретично розглядають різні аспекти культури і мистецтва, а також кафедр предметно-професійної спеціалізації, дозволяє йому вважатися мистецько-освітньо-науковим центром. Крім того, метою музично-педагогічних закладів є розробка новітніх ідей, соціально-значущих педагогічних проєктів та об'єднання мистецького досвіду регіону.

Таким чином, аналіз підготовки фахівців у вищих навчальних закладах, дозволяє констатувати, що метою професійної підготовки має стати орієнтація змісту навчання у площину формування готовності майбутнього фахівця до виконання соціальних функцій у системі мистецької освіти, які полягають у її вдосконаленні в сьогоdnішніх умовах гуманітарно-інноваційних процесів.

На сучасному етапі демократичних змін проблема модернізації всієї системи освіти актуалізується в цілому комплексі питань, які стосуються здійснення змістово-організаційних заходів і їх теоретико-концептуального супроводу.

2. Основні методологічні підходи до підготовки фахівців музичного мистецтва

Перш ніж висвітлити основні теоретико-методологічні підходи до підготовки фахівців з музичного мистецтва, слід розкрити поняття «метод», «методологія», «методологічні засади».

Метод (від грецької *methodos* – шлях до чого-небудь) – у найбільш загальному випадку означає спосіб досягнення мети; певним чином упорядковану діяльність. Науковий метод – це спосіб пізнання явищ дійсності, їх взаємозв'язку і розвитку. Метод як засіб пізнання

є способом відтворення в мисленні досліджуваного предмета²⁵. Поняття методології відзначається неоднозначністю підходів у трактовці. «Методологія» як «теорія методів» (у перекладі з грецької) не означає тільки сукупність методів, способів у досягненні мети.

У сучасній філософії проблема методу й методології обговорюється у філософії наук, системному підході, синергетиці, феноменології та ін. В контексті традиції, закладеної І. Кантом щодо критичної функції методології у ставленні до науки, її завдання полягає у тому, щоб з позицій минулого досвіду наукового знання, його історії аналізувати сучасний стан наукового пізнання, і на цій підставі прогнозувати подальший розвиток, усвідомлюючи, що будь-яке таке прогнозування має лише ймовірність і евристичність²⁶.

Методологія як сукупність найбільш загальних ідей і принципів, що застосовуються у вирішенні конкретних теоретичних і практичних завдань забезпечує наукове обґрунтування, формування ідей та принципів, шляхів і засобів пізнання та практики. Методологічна функція філософії пов'язана зі світоглядом, що виступає у вигляді методу та теорії методу. До речі, світогляд не може бути лише сумою знань. У світогляді відбувається певне ставлення людини до світу. Він має спрямовувати поведінку, діяльність людини у сфері практики й у пізнавальних процесах. Коли світогляд починає виконувати роль активного регулятора діяльності, то він виступає в ролі методології. Класифікація методології на загальну й конкретну уможливорює, поперше, розуміння її як загальної системи теоретичних знань, що виконують роль провідних принципів наукового пізнання, шляхів та засобів реалізації наукового дослідження, а, по-друге, – як теорії наукового пізнання в конкретній галузі науки.

За С. Вітвицькою, методологія займається теоретичними проблемами шляхів і засобів наукового пізнання та закономірностей наукового дослідження як творчого процесу²⁷. Таке розуміння основної функції методології є близьким до її тлумачення як «організації та регулювання процесу пізнання, розкриття його закономірностей, визначення його сутнісного змісту»²⁸. Сучасні теоретико-методологічні підходи до підготовки фахівців у галузі мистецької педагогіки впливають на вибір

---

²⁵ Філософський енциклопедичний словник / за ред. В. І. Шинкарука. 2-е вид. Київ : Абрис, 2002. 210 с.

²⁶ Кант І. Критика чистого розуму / пер. з нім. та приміт. І. Бурковського. Київ : Юніверс, 2000. 504 с.

²⁷ Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : методичний посібник для студентів магістратури. Житомир : Житомир. пед. університет, 2003. 232 с.

²⁸ Орлов В. Ф. Професійне становлення майбутніх вчителів мистецьких дисциплін: теорія і технологія : монографія. Київ : Наукова думка, 2003. 262 с.

педагогічних стратегій і методів навчання. Г. Падалка тлумачить методологічні засади в системі освіти як найузагальненіші концептуальні положення, дія яких поширюється на все поле педагогічної діяльності²⁹. Отже, методологічні засади процесу підготовки майбутніх фахівців музичного мистецтва розуміються як система узагальнених теоретичних знань, що виконують роль провідних концептуальних позицій, які застосовуються в освітньому процесі.

Обґрунтування методологічного плюралізму дає можливість визначити такі провідні методологічні засади в теорії та практиці підготовки фахівців музично-педагогічного профілю, як:

– національна парадигма підготовки фахівців із музичного мистецтва;

– гуманістична основа художнього навчання;

– аксіологічні підходи до навчання музикантів-педагогів;

– акмеологічна спрямованість освітнього процесу.

Реалізація національної парадигми підготовки фахівців у галузі музичного мистецтва сприяє утвердженню національних досягнень як «загальнолюдських надбань, а це означає, що, адаптуючи освіту до рівня європейських стандартів, ми маємо розвивати власну освітянську національну традицію, зберігати й відстоювати «педагогічну матрицю» української освіти, вводити її надбання у європейський і світовий освітній простір»³⁰. Утілення надбань національних систем у процес підготовки впливає на усвідомлення національної культури як основного джерела становлення митця³¹. У контексті педагогіки духовності, «те загальнолюдське, що єднає народи і культури як людство» «трансформується згідно з духом сучасної епохи та українського державотворення» в єдність глобалізаційних (вселюдських) і національних процесів. Єдність національного й загальнолюдського як діалектики особливого й загального в людській культурі сприяє усвідомленню історичної місії свого народу з метою забезпечення світового культурного процесу.

З цих позицій, заперечується як національний нігілізм, так і абсолютизація національних підходів у мистецькій сфері. Невипадково відомі співаки, композитори зауважували, що проблему національного не можна тлумачити занадто вузько, обмежуючи це містке поняття наявністю аутентичних фольклорних мелодій, мотивів, інтонацій,

---

²⁹ Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва: теорія і методика викладання мистецьких дисциплін. Київ : Освіта України, 2008. 274 с.

³⁰ Андрущенко В. П. Роздуми про освіту: статті, нариси, інтерв'ю. Київ : Знання України, 2004. 804 с.

³¹ Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва: теорія і методика викладання мистецьких дисциплін. Київ : Освіта України, 2008. 274 с.

ритмів тощо. Зовсім не заперечуючи необхідність всебічного втілення стильових засад народної музики, у визначенні національного більш важливими видаються глибока «грунтовність» усього комплексу засобів музичної виразності, прями й опосередковані зв'язки композитора з віковими традиціями світової та національної культури, його здатність перейнятися психологією мислення свого народу та вміння правдиво й переконливо відтворити це.

У характеристиці національного більш важливими визначаються способи побудови розумових структур, стиль світосприймання, специфіка людського буття, культура. У процесі формування думки людина використовує певні метафори, образи, символи, способи мислення, що визначають національність культури. У процесі становлення світового мистецтва віддзеркалювалися провідні тенденції національної культури, відтворювалися її найкращі риси. Дослідження проблем національного в мистецтві підтверджують, що творчість виконавця визначається строем його національно самобутньої культури, і вона опосередкована у мистецтві виконання, вбираючи «національний аромат культури», складає сутність виконавської свідомості.

Суттєвою ознакою виконавського стилю вважається виявлення тих особливих ознак трактовки музики, які пов'язані з національним характером осмислення художніх образів. Фортепіанне виконання при всій абстрагованості художніх ідей, при всій космополітичній незалежності піаністів не може розраховувати на визнання, якщо оминає національні прикмети інтерпретації. Подібні думки ми зустрічаємо у провідних мистецтвознавців, які вказують на роль національного як важливої ознаки виконавського стилю.

В історії розвитку українського виконавського мистецтва національні чинники завжди відігравали особливу роль. Співацьке мистецтво М. Кондратюка, М. Литвиненко-Вольгемут, педагогічні принципи М. Донець-Тессейр ґрунтувалися на визнанні національних засад виконавського мистецтва³² підкреслюють, що індивідуальність митця складається з уміння передати власні переживання музики, авторські ідеї й у особливу сутність виконання, яке зветься відчуттям національного стилю.

Аналізуючи вокальну творчість М. Кондратюка, В. Антонюк окреслює поняття етнокультурних витоків вітчизняної співацької традиції. Сутність цієї традиції визначається наявністю таких рис, як єдність мовної та вокальної інтонації, плавне ведення мелодії, широта

---

³² Davlatova T. I. Творчий шлях Марії Донець-Тессейр (за архівними матеріалами). Музичне мистецтво в освітологічному дискурсі. URL: <https://mmod.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/148>

дыхання, підкреслення тембрових барв тощо [Антонюк]. Загалом, стислий аналіз естетичних поглядів видатних митців доводить, що актуалізація національних чинників сприймання – важлива ознака художнього виконавства, що необхідно враховувати в навчанні фахівців у галузі мистецької освіти.

З цих позицій, в умовах оновлення змісту вищої мистецької освіти розвиток ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців музичного мистецтва неможливий поза глибоким усвідомленням національних витоків художньої культури.

Опрацювання наукової літератури доводить, що національні орієнтири у процесі навчання є важливою умовою соціалізації майбутніх фахівців, засвоєння ними національної та загальнолюдської культури та їх реалізація передбачає:

– становлення аксіологічного досвіду здобувачів освіти у національному контексті, що уможливує формування їх художнього досвіду у такій площині, ознаками якої виступають національні художні цінності. Опрацювання цього питання передбачає залучення майбутніх фахівців до усвідомленого цілеспрямованого осягнення зразків національної культури з точки зору їх ціннісного ставлення до художніх явищ. Крім того, усвідомлення здобувачами освіти «жанрово-стильового і емоційно-тонального розмаїття»³³ забезпечує цілісний підхід до опанування національного в мистецькій сфері;

– застосування в освітньому процесі національних зразків мистецтва в єдності з високохудожніми творами світового мистецтва, що спричиняється реалізацією національно-стильового підходу в процесі мистецького навчання. З цих позицій Л. Побережна стверджує, що всебічне охоплення національної музики й систематизація музичного матеріалу за історико-стильовими ознаками, спонукання учасників освітнього процесу до емпатійно-емоційного переживання українських взірців, утілення порівняльних підходів до усвідомлення національно-стильових ознак музичних творів, упровадження елементів композиторської творчості на національній основі в процес підготовки фахівців з мистецтва – визначають основні орієнтири забезпечення національно-стильових засад пізнання української музики³⁴.

Загалом, розвиток здатності здобувачів освіти до визначення специфіки національного в мистецтві через відповідний комплекс

---

³³ Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). Київ : Освіта України, 2008. 274 с.

³⁴ Побережна Л. Л. Розвиток естетичної культури студентів музично-педагогічних факультетів засобами української музики : автореф. дис. ...канд. наук : 13.00.02. Київ, 2001. 20 с.

художньо-виражальних засобів сприяє уникненню протиставлення культур, утіленню національної парадигми в освітній процес. Надання художній творчості національних авторів пріоритетного місця в освітньо-професійних програмах програмах, формування у майбутніх фахівців власної професійної відповідальності за поширення кращих зразків національного мистецтва в суспільстві вважаються одними із вагомих орієнтирів реалізації національних засад професійної підготовки.

Поданий вище матеріал дає можливість вказати, що розвиток національної культури тлумачиться як процес урівноваження, взаємозв'язку загальнолюдських і національних цінностей, традицій, надбань, досвіду. За таких умов, національна культура майбутніх фахівців з мистецтва передбачає осягнення всесвітньої мистецької спадщини на основі художнього пізнання національних витоків мистецьких образів. Це означає, що «універсально-загальнолюдське містить в собі індивідуально-національне»³⁵.

Реалії сьогоденного етапу розвитку вимагають актуалізації загальнолюдських підходів у напрямі становлення духовно розвиненої особистості, яка є «тим центрально-ключовим елементом суспільства, від якості й характеру котрої залежить майбутня система»³⁶. Процес становлення особистості має органічно поєднувати її загальносоціумний та індивідуально-особистісний аспекти. Звідси, першою вимогою в освітній галузі щодо розвитку особистості є реалізація принципу взаємного доповнення інваріантно-суспільної та індивідуально-варіантно-освітніх складових, які забезпечують організацію суспільного життя. Друга вимога до мистецької освіти полягає у принципі «всебічного розвитку людини як особистості», що розуміється як охоплення всіх без винятку основних складових культурної спадщини. Тобто, всебічно розвинутою особистістю є вважати така людина, яка опанувала головні, фундаментальні елементи культурних надбань, що в сукупності забезпечують повноцінне людське буття. Таку освітню систему, яка створює умови для всебічного становлення особистості, В. Луговий називає гуманною, а процес приведення освіти у стан, що дозволяє здійснювати повноцінне формування людських індивідів, – її гуманізацією³⁷.

---

³⁵ Падалка Г. М. Формування естетичної свідомості майбутніх учителів музики в процесі залучення їх до оцінно-вибіркових дій. *Теорія і методика мистецької освіти* : зб. наук. праць. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2002. Вип. 3. С. 46–52.

³⁶ Луговий В. І. Педагогічна освіта в Україні: структура, функціонування, тенденції розвитку. Київ : МАУП, 1994. 196 с.

³⁷ Луговий В. І. Педагогічна освіта в Україні: структура, функціонування, тенденції розвитку. Київ : МАУП, 1994. 196 с.

Теоретичні напрацювання у сфері психології у площині гуманістичного підходу стосуються «Я-концепції», що передбачає формування власної життєвої позиції особистості в процесі її взаємодії із соціальним середовищем. Крім того, найсприятливішими умовами втілення особистісних надбань вважаються діалогові стосунки, специфічні взаємини, які сприяють установленню гармонійного контакту між учасниками освітнього процесу, створенню особливої атмосфери, що уможливило готовність прийняття різних думок, прагнень, почуттів. Розвиток здатності кожної людини до індивідуальних проявів, самореалізації, самовдосконалення є вирішальним у становленні унікальної особистості. Самоактуалізація особистості як повноцінна реалізація талантів, надбань, здібностей, можливостей набуває особливого значення в сучасних умовах розвитку суспільства.

Відтак, втілення гуманістичних орієнтирів у професійній підготовці (І. Бех, І. Зязюн) є актуальною потребою сучасного етапу освітньої стратегії.

Гуманістична парадигма підготовки, становлення й удосконалення цілісної особистості розглядається з точки зору багатоаспектних тлумачень. Ця особистість спроможна до самореалізації, здатна до сприйняття нового досвіду та організації умов, необхідних для вираження її унікальної сутності.

Вищезазначена позиція базується на концептуальних позиціях стосовно особливостей розвитку освіти на засадах гуманізму, які утверджують відродження, урівноваження, збалансування всіх частин освіти, що в сукупності сприяють становленню цілісної людини³⁸. З метою перетворення «духовнодефіцитної системи» на «пропорційне, збалансоване, рівноправне співіснування всіх складових освіти за принципом взаємодоповнювальності» освіта має орієнтуватися на формування «ціннісної свідомості», на поєднання інноваційних технологій і оцінок у відповідності з основними освітніми компонентами. Відтак, «гуманізація освіти – це комплексний процес її гармонізації заради повноцінного всебічного розвитку людини як особистості»³⁹.

За Н. Гузій, реалізація гуманістичного підходу у сфері мистецької освіти пов'язана з підготовкою фахівця-гуманіста, що передбачає становлення й розвиток здобувачів освіти як особистостей і професіоналів – залучення їх до цінностей, норм різних видів культури;

---

³⁸ Ліненко А. Ф. Теорія і практика формування готовності студентів педагогічних вузів до професійної діяльності : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01. Київ, 1996. 44 с.

³⁹ Луговий В. І. Педагогічна освіта в Україні: структура, функціонування, тенденції розвитку. Київ : МАУП, 1994. 196 с.

формування спроможності до самовизначення й самореалізації; пріоритет самодетермінації над «прямими впливами, забезпечення взаємодії в освітньому процесі на позиціях співробітництва й діалогу»⁴⁰.

Висвітлення в літературі сутнісних рис гуманістичного підходу (І. Бех, І. Зязюн, Г. Падалка, О. Ростовський, Є. Шиянов, В. Шульгіна та ін.) уможливило виявлення та дослідження особливостей залучення студентів мистецько-педагогічного профілю до опанування гуманістичних орієнтирів у процесі навчання.

У галузі мистецької освіти, за твердженням Г. Падалки, принципи гуманізації є стрижневим, оскільки ця сфера має передбачати реалізацію виховного потенціалу мистецтва. Як вказує науковець, гуманізація мистецької освіти забезпечує художній розвиток вихованців на матеріалі мистецьких творів, в яких людське життя трактується як найвища цінність. Гуманістична основа мистецької освіти реалізується під час формування особистості, здатної адекватно сприймати загальнолюдські цінності. Науковець наголошує на необхідності розвитку духовної культури викладача мистецьких дисциплін як «особистісно-професійного утворення, сутністю якого виступає здатність до усвідомлення та творення мистецтва з позицій гуманізму, а також поширення цього підходу в учнівському середовищі»⁴¹.

В. Шульгіна досліджує проблему гуманізації освіти в умовах глобалізації. За твердженням науковця, це пов'язано з еволюцією сучасних філософських поглядів, згідно з якими центром вивчення стає людина з її пошуками сенсу життя, свободи вибору, самоактуалізації, творчості, засобів забезпечення власного розвитку. Гуманізація освіти передбачає процеси як інтеграції, так і диференціації, тобто засвоєння прогресивного досвіду та збереження й розвитку власних національних освітніх надбань і традицій, зокрема в галузі музичної освіти⁴².

О. Ростовський розглядає гуманізацію освіти як провідний критерій успішності навчального процесу у виші. Вчений вказує, що гуманізація освіти полягає в утвердженні людини як найвищої соціальної цінності, найповнішому розкритті її задатків, здібностей, задоволенні різноманітних освітніх проблем. Як не можна гуманізувати школу, не залучаючи дітей до мистецтва урівень з предметами, що розвивають їх раціональну сферу, так не можна гуманізувати мистецько-педагогічну

---

⁴⁰ Гузій Н. В. Педагогічний професіоналізм: історико-методологічні та теоретичні аспекти : монографія. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2004. 243 с.

⁴¹ Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва: теорія і методика викладання мистецьких дисциплін. Київ : Освіта України, 2008. 274 с.

⁴² Шульгіна В. Д. Національна освіта в Україні в умовах розвитку процесів глобалізації. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 14*. Київ : НПУ, 2004. Вип. 1 (6). С. 21–25.

освіту не розвиваючи у студентів художньо-образне бачення світу, досвід емоційно-ціннісного ставлення до творів мистецтва⁴³.

Опрацювання надбань теоретиків і практиків освіти уможливило розуміння гуманістичної спрямованості освіти студентів як актуалізації теоретико-методичного, особистісно спрямованого досвіду, що забезпечується реалізацією оцінного ставлення до музичних явищ з позицій духовних цінностей, удосконаленням індивідуалізованих форм навчання, підготовкою учасників освітнього процесу до діалогічної взаємодії.

Зміст і логіка розгортання процесу освіти студентів у річищі гуманістичних орієнтирів, дозволили намітити підходи до з'ясування провідних орієнтирів, які сприяють розвитку їх здатності до впровадження гуманістичних особливостей у процес опрацювання мистецької інформації. Серед них: активізація оцінного ставлення майбутніх фахівців до мистецтва; розвиток здатності учасників освітнього процесу до діалогічної взаємодії; застосування індивідуалізованих підходів у процесі навчання.

Активізація оцінного ставлення студентів до явища мистецтва виступає важливим орієнтиром гуманізації мистецької освіти. Реалізація ціннісних орієнтацій у майбутніх фахівців художньої сфери мотивується своєчасністю розвитку художньої практики сьогодення в умовах гуманізації освіти. Висновок дослідників стосовно провідної ролі ціннісних орієнтацій у становленні потреб, інтересів особи та її мотиваційної системи впливає на гуманістичне ставлення майбутніх фахівців до культури, природи, інших людей і самого себе.

Суб'єктивне ставлення здобувача освіти до художньої дійсності має відшліфовуватися за допомогою оцінки як «встановлення відповідності кількісно-якісних характеристик якогось об'єкта щодо певних вимог орієнтирів суб'єкта»⁴⁴. Забезпечення необхідної мистецько-естетичної орієнтації студентів висуває завдання винайдення таких засобів їх емоційно-оцінного ставлення до зразків мистецтва, які б акцентували емоційність, невимушеність їх естетичної оцінки. Естетична оцінка, що виникає у студента, враховує особливості розвитку його сприйняття, уявлень і досвіду емоційного ставлення до художніх цінностей. При цьому уявлення про ідеал, певні норми прекрасного не повинні переважати в естетичній свідомості студента, бо тоді нівелюється

---

⁴³ Ростовський О. Я. Проблема методологічної переорієнтації професійної підготовки майбутніх учителів музики у контексті реформування сучасної загальноосвітньої школи. *Наукові записки: психолого-педагогічні науки*. Ніжин : НДПУ імені Миколи Гоголя, 2003. № 2. С. 21–28.

⁴⁴ Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва: теорія і методика викладання мистецьких дисциплін. Київ : Освіта України, 2008. 274 с.

сприйняття й оцінка нової для здобувача освіти естетичної інформації. Лише гнучкість мистецько-образного мислення студентів, їх здатність до творчого пошуку впливають на адекватну естетичну оцінку художніх новацій. Отже, естетична оцінка інтерпретується як раціонально-емоційний акт, завдяки котрому майбутній фахівець здійснює вибір у різнобарвній площині художньої творчості.

Ураховуючи висновок, що ціннісні орієнтації виникають на основі ціннісних відношень, котрі проявляються в різних формах діяльності (пізнавальній, вибірково-оцінювальній, комунікативній, перетворюючій, художній тощо) та зважаючи на результати практичної роботи, виділяються такі їх види, як: творчо-пізнавальні; творчо-оцінювальні, що актуалізують форми культуротворчої діяльності здобувачів освіти; діяльнісно-комунікативні, які націлюють майбутніх фахівців на активне спілкування, передачу естетичної інформації; діяльнісно-перетворюючі, що спрямовані на майбутню фахову діяльність; художньо-творчі, котрі зорієнтовані на спонукання студентів до використання творчих підходів у сфері гуманізації музичної педагогіки.

Орієнтація освітнього процесу на засвоєння студентами нетрадиційних жанрів і елементів художньої культури передбачає активну оцінювальну позицію з їх боку. У формуванні новаторської спрямованості освіти вирішальну роль відіграють дії з розпізнавання художньо-досконалих і творчо-перспективних напрямів у мистецтві, що відокремлюють естетично цінне від псевдооригінального.

Таке спрямування оцінювальних дій базується на положенні, згідно з яким мистецько-естетичний інтерес, потреба в активному пошуку має виникати на тлі позитивної реакції. Отже, розширення меж естетичного пізнання пов'язане зі стимулюванням студентів до глибокого проникнення в сутність мистецького матеріалу, з бажанням усвідомити всю багатоаспектність закладеної в ньому ціннісної інформації.

Завдання майбутньої професійної діяльності студентів висувують доцільність вимог формування художнього смаку, уміння відрізнити ціннісне в художній практиці. Художній смак, безумовно, є суто індивідуальним утворенням, яке пов'язане з особистісними емоційними, інтелектуальними та психофізіологічними особливостями. Зміст і результати залучення молоді людини до естетичних цінностей зумовлено художнім спрямуванням підходів у її діяльності в умовах конкретного соціального середовища. З метою реалізації гуманістичної спрямованості в процесі опанування майбутніми фахівцями нових жанрів, форм і стилєвих напрямів у мистецтві ефективність розвитку художнього смаку зумовлюється необхідністю розкриття образної змістовності твору, співвідношенням його з ідеальним уявленням цін-

ності, відбором адекватних засобів мистецького втілення. Принципово нову якість у засвоєнні цінностей мистецької культури забезпечує розвиток у студентів умінь порівнювати мистецькі явища різних епох, стилів і жанрів. Такий підхід у фаховій підготовці уможливує вибір з усього розмаїття культури тих зразків, які вбирають в себе цінності сьогодення. Відтак, гуманістична спрямованість мистецького навчання передбачає адекватне сприймання загальнолюдських цінностей у динамічно змінюваних умовах сучасного суспільства.

Розглядаючи методологічні основи підготовки, варто висвітлити аксіологічні тенденції освіти майбутніх фахівців. У цьому зв'язку доцільно зазначити, що новітні заходи у системі освіти актуалізують проблему цінностей, ціннісних відношень і орієнтацій майбутніх фахівців у сфері мистецької педагогіки. З'ясування проблеми комплексного дослідження мистецько-фахового, науково-дослідницького й педагогіко-практичного напрямів підготовки вимагає розгляду питання активізації ціннісних орієнтацій здобувачів освіти у процесі їх емоційного ставлення до художніх цінностей, явищ педагогічної реальності. Орієнтація студентів на осягнення цінностей мистецтва з метою реалізації потреб майбутньої фахової діяльності виступає інструментом формування їх життєвих позицій, світоглядних установок як комплексу поглядів, оцінок, принципів, що визначають найзагальніше бачення, розуміння світу, місце у ньому людини, а також життєві позиції, програми поведінки, дії людей.

Вивчення наукової літератури дає уявлення про сучасний стан розробленості проблеми як у цілому, так і в окремих її аспектах. Висвітлення питань змісту й типології цінностей, значення їх як чинників функціонування суспільства з точки зору філософів сприяє з'ясуванню факторів, котрі впливають на формування аксіологічних установок. Варіативність використання аксіологічних підходів забезпечується багатоаспектністю та різноспрямованістю напрямів до розуміння та класифікації цінностей. Так, духовні цінності досліджуються в концепціях І. Беха, В. Дряпки; провідні аспекти педагогічного професіоналізму крізь призму формування його ціннісних основ розроблено в наукових працях Ф. Козир, В. Федоришина.

У філософській науці цінності розуміються як специфічні соціальні визначення об'єктів навколишнього світу, що виявляють їх позитивне або негативне значення для людини і суспільства (благо, добро, чудове і потворне, що втілюються в явищах суспільного життя або природи). Слід зазначити, що аксіологія входить принципово важливою частиною в структуру низки філософських соціологічних концепцій. У соціології проблему цінностей ввів М. Вебер, розглядаючи її в контексті

осмислення кожної людської дії лише у взаємозв'язку з цінностями, у світлі яких визначаються норми поведінки людей та їх мета. Отже, цінність – філософське поняття, яке характеризує соціально-історичне значення певних явищ дійсності для суспільства, індивідів. Сам процес і процедура вибору на базі цінностей називається оцінкою. Спрямованість діяльності суб'єкта на певну цінність створює ціннісну орієнтацію⁴⁵.

Проаналізовані результати наукових пошуків із питань музико-знавства, психології художньої творчості (Г. Костюк, С. Максименко) покладено в основу обґрунтування концепції впливу різних видів і жанрів музичного мистецтва на формування ціннісних орієнтацій особистості в художній сфері. Дослідження змісту й основних компонентів ціннісних орієнтацій юнацтва в художній сфері (О. Олексюк, Г. Падалка) сприяють забезпеченню необхідної спрямованості навчального процесу в галузі мистецько-педагогічної освіти⁴⁶.

Певний інтерес із зазначеної проблеми викликають праці, у яких ґрунтовно проаналізовано особливості формування в молоді естетичних оцінок у сфері мистецької культури; всебічно висвітлені психолого-педагогічні основи формування художньо-естетичних орієнтацій, а також розкрито найбільш ефективні педагогічні умови забезпечення естетично-ціннісного ставлення молодого покоління до музичного мистецтва⁴⁷.

У працях науковців відтворено різні аспекти класифікації, функціонування цінностей, що зумовлює можливість застосування низки суттєвих підходів до формування ціннісного ставлення майбутнього фахівця до своєї продуктивної діяльності. Так, формування цінності як суті «тих явищ природи й суспільства, що виступають благом життя й культури людей як дійсності або ідеалу»⁴⁸ впливає на установку студентів у напрямку досягнення новаторських тенденцій у мистецтві шляхом активізації уявлень про соціальне замовлення, звернення до майбутньої професійної діяльності. Слід зосередити увагу на тому факті, що нормативні цінності, що вважаються сукупністю об'єктивних за змістом значень, стають критерієм для оцінок предметних цінностей – безпосередніх об'єктів потреб. Тут можна послатися на праці як

---

⁴⁵ Вебер М. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика / пер. з нім. Олександр Погорілий. К: Основа, 1998. 534 с.

⁴⁶ Олексюк О. М. Педагогіка духовного потенціалу: сфера музичного мистецтва: навчальний посібник. Київ: Знання України, 2004. 264 с.

⁴⁷ Козир А. В. Професійна теорія і практика формування в системі багаторівневої освіти: монографія. Київ: Вид-тво НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2008. 380 с.

⁴⁸ Філософський енциклопедичний словник / за ред. В. І. Шинкарука. 2-е вид. Київ: Абриско, 2002. 210 с.

вищезгаданих, так і інших авторів, котрі характеризують цінність як відношення значущості того чи іншого явища до потреб людини⁴⁹, а також акцентують увагу на внутрішніх факторах активізації ціннісної сфери студентів⁵⁰.

Вищезазначене зумовлює висновок дослідників щодо визначення провідної ролі рефлексії у процесі мистецького навчання⁵¹, яка впливає на процес самоаналізу, самопізнання власного внутрішнього життя здобувачів освіти у зіставленні з переживаннями під час осягнення твору мистецтва. За Г. Падалкою, «мистецька рефлексія – усвідомлення власних психічних станів і процесів у зіставленні з переживаннями, відтвореними в художньому образі, роздуми людини над власним життям, заглиблення до власних почуттів у зв'язку зі змістом мистецького твору, у зіставленні об'єктивного змісту художніх образів із результатами самоаналізу власного внутрішнього життя»⁵².

З цих позицій, у процесі рефлексивних дій відбувається зіставлення цінностей особистісного світу студентів із світоглядними установками, відтвореними в мистецтві. З огляду на те, що в процесі мистецької освіти здійснюється осягнення, насамперед, естетичної цінності художніх творів, позиція стосовно необхідності стимулювання адекватних емоційних переживань у ситуаціях передачі та внутрішнього сприйняття цінностей набуває дієвого значення. У такому контексті «реалізація положень аксіологізму передбачає використання технологій навчання, що апелюють не стільки до раціонального мислення, скільки до посилення емоційного переживання культурних подій, створюють умови для рефлексії внутрішніх станів студентів...»⁵³.

Такі дії відбуваються в умовах емоційно-довірливого спілкування, співтворчості та поваги до кожної особистості. Активізація емпатичних здібностей у процесі діалогічної форми організації навчання сприяє емоційно-ціннісним проявам студентів, стимулює вихованців до рефлексії, до виразу свого ставлення до культурних подій. Створення ситуацій оцінки – взаємооцінки – самооцінки в освітньому процесі сприяє духовному розвитку здобувачів освіти.

---

⁴⁹ Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва: теорія і методика викладання мистецьких дисциплін. Київ : Освіта України, 2008. 274 с.

⁵⁰ Козир А. В. Професійна теорія і практика формування в системі багаторівневої освіти : монографія. Київ : Вид-тво НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2008. 380 с.

⁵¹ Орлов В. Ф. Професійне становлення майбутніх вчителів мистецьких дисциплін: теорія і технологія : монографія. Київ : Наукова думка, 2003. 262 с.

⁵² Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва: теорія і методика викладання мистецьких дисциплін. Київ : Освіта України, 2008. 274 с.

⁵³ Шульгіна В. Д. Українська музична педагогіка. Київ : ДАКККіМ, 2008. 240 с.

Упровадження аксіологічних орієнтирів у підготовку студентів актуалізує проблему формування їх духовної культури «як системи життєвих сенсів людини, пов'язану з внутрішнім психічним її життям і спрямовану на реалізацію гуманістичних цінностей у діяльності»⁵⁴. Духовне збагачення студентів передбачає розширення мистецької обізнаності, їх здатність до глибокого переживання духовних цінностей, втілених у художніх образах, спроможність до самостійної оцінки життєвих і мистецьких цінностей, здатність до духовної самореалізації в мистецько-педагогічній діяльності.

Отже, у з'ясуванні проблеми ціннісних орієнтацій людства на сучасному етапі вищий прояв гуманізму та творчої самореалізації індивідуальності, відповідальне ставлення до природи, орієнтація на творчість виступають головними орієнтирами. З цих позицій актуалізація аксіологічних підходів у підготовці майбутніх фахівців музичного мистецтва є важливим засобом забезпечення ефективності освіти.

Суттєвим аспектом теоретичних засад модернізації освіти є дослідження її акмеологічних перспектив.

За Н. Гузій, методологічні орієнтири акмеологічного підходу (древньогрецький термін «акме» – вершина, розквіт, вищий ступінь розвитку) відображають положення напрацювання, висновки нового напрямку міждисциплінарних досліджень людини, що виник на межі природничих, суспільних, гуманітарних, технічних дисциплін – інтегративно-комплексної науки акмеології і вивчає феноменологію, закономірності, механізми розвитку людини на етапі зрілості, досягнення нею найвищих рівнів розвитку⁵⁵.

Реалізація акмеологічного підходу у професійній підготовці майбутніх викладачів, за ствердженням А. Козир, здійснюється засобами застосування акмеологічних освітніх технологій, адже вони сприяють активізації внутрішнього потенціалу студентів (мотиваційно-цільової сфери їх особистості; здібностей, вольових якостей, самосвідомості) як умови сходження особистості до свого акмерівня.

Специфіка акмеології, відносно інших наук про людину, полягає в тому, що вона досліджує весь життєвий і професійний шлях особистості. Акмеологія вивчає проблеми вдосконалення, корекції професійної діяльності та виходить з того, що вершин професіоналізму та майстерності людина досягає сама; крім того, професійна діяльність особистості відіграє провідне місце в її долі. З огляду на це, А. Козир розглядає акмеологію художньо-творчої діяльності у співвідношенні з її

---

⁵⁴ Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва: теорія і методика викладання мистецьких дисциплін. Київ : Освіта України, 2008. 274 с.

⁵⁵ Падалка Г. М. Учитель, музика, діти. Київ : Музична Україна, 1982. 144 с.

сутнісними загальними характеристиками, а саме: через вплив особистісних характеристик суб'єкта цієї діяльності (включаючи здібності, духовні потреби творчої особистості, мотивацію, сприйняття художніх творів тощо) на мистецький результат і творчі досягнення⁵⁶.

Г. Падалка тлумачить акмеологію як науку, що «пов'язана зі створенням умов і факторів, що забезпечують найвищі професійні, творчі досягнення людини...». Розробка акмеологічних підходів у навчанні фахівців з мистецтва базується на положеннях, сформульованих Г. Падалкою щодо визначення акмеологічних перспектив у мистецькій педагогіці. За ствердженням науковця, застосування методу ідеалізації дозволяє представити методіку мистецького навчання у вигляді системи, що відповідає таким критеріям, як: бездоганність, довершеність, гармонійність, результативність⁵⁷.

Реалізація критерію бездоганності в навчанні передбачає створення таких способів взаємодії викладача й студента, які сприяють продуктивному засвоєнню останнім мистецьких явищ і художньо-творчій самореалізації в мистецько-педагогічній діяльності. Доцільно зазначити, що категорія «самореалізація» найбільш повно характеризує самостійність особистості, її активність, цілісність, сутнісні сили. Довершеність методіки навчання забезпечується в умовах взаємовпливу, взаємозв'язку елементів розробленої методіки. Гармонійність побудови методіки навчання студентів відзначається узгодженістю, вираженістю її компонентів. Високі досягнення студентів, їх успіхи в мистецько-педагогічній діяльності свідчать про результативність розробленої методіки.

Правомірним, виступає твердження, що розкриття сутності та змісту акмеологічного спрямування фахової підготовки пов'язано з поняттям «компетентність» та проблемою її формування.

У науковій літературі існують різні тлумачення категорії «компетентність», «компетентний», які хоч і принципово не відрізняються, проте, визначають і підкреслюють різні аспекти цього поняття. У тлумачному словникові В. Даля поняття «компетентний» визначається як такий, що може, має право судити про щось. Словник української мови визначає, що компетентний – це такий працівник, який має достатні знання в якій-небудь галузі, який добре обізнаний з певної галузі, кваліфікований, має певні повноваження; повноправний, повновладний.

---

⁵⁶ Козир А. В. Професійна теорія і практика формування в системі багаторівневої освіти : монографія. Київ : Вид-тво НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2008. 380 с.

⁵⁷ Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва: теорія і методика викладання мистецьких дисциплін. Київ : Освіта України, 2008. 274 с.

Словник іншомовних слів трактує це поняття як «компетентний» (від лат. *competent* – належний, відповідний):

- обізнаний у певній галузі, якомусь питанні;
- повноважний, повноправний у розв'язанні якоїсь справи; «компетенція» – (лат. *competentia* від *competo* – взаємно прагну, відповідаю, підходжу) – коло повноважень якої-небудь організації, установи або особи, коло питань, у яких дана особа має певні повноваження, знання; «компетентність» – поінформованість, обізнаність, авторитетність.

Узагальнюючи сутність визначень, викладених у довідковій літературі, можна охарактеризувати поняття «компетентний» таким чином: той, хто готовий вирішувати складні питання в умовах використання інновацій для досягнення мети на основі власної обізнаності в певній галузі. Компетентність – це здатність до суспільно-ціннісної діяльності на основі особистісного знаннево-практичного досвіду.

Сучасні науковці також приділяють значну увагу визначенню поняття «компетентність». Так, В. Федоришин обґрунтовує такі ознаки поняття: наявність знань для успішної діяльності, усвідомлення ролі цих знань для практики; набір операційних умінь, здатність творчо підходити до професійної діяльності. Структурними елементами професійної компетентності є не тільки базові знання та вміння, а й ціннісні орієнтації спеціаліста, мотиви його діяльності, загальна культура, стиль взаємодії з оточуючими, усвідомлення світу навколо себе і себе у світі, здатність до власного самовдосконалення, саморозвитку.

Важливе значення приділяється визначенню інтелектуальної компетентності, яке дав І. Зязюн як особливому типу організації знань, що забезпечує можливість прийняття ефективних рішень, зокрема в екстремальних умовах. До елементів знань, що характеризують компетентну людину можна віднести:

- різноманітність (множинність різних знань про різне); артикульованість (елементи знання, які чітко визначені і взаємопов'язані);
- гнучкість (можливість швидкої зміни змісту окремих елементів знання і зв'язків між ними під впливом об'єктивних факторів);
- швидкість актуалізації (оперативність і легка доступність знання);
- можливість його використання у різноманітних ситуаціях; наявність ключових елементів; категоріальний характер (визначається роль того типу знань, яке подається у вигляді загальних принципів, підходів, ідей);
- володіння не лише декларативними знаннями (про те «що»), але й процедурними (про те «як»); наявність інформації про власне знання⁵⁸.

---

⁵⁸ Зязюн І. А. Педагогіка добра: ідеали і реалії. Київ : МАУП, 2000. 312 с.

Таким чином, «професійна компетентність» тлумачиться як досить широке поняття. Компетентність майбутніх фахівців у системі мистецько-педагогічної освіти розуміється як широка обізнаність у галузі мистецтва й педагогіки; володіння не тільки знаннями, а й фаховими вміннями; наявність досвіду художньо-виконавської роботи засобами мистецтва. У професійній компетентності фахівців мистецько-педагогічного профілю опосередковано відтворюються їх естетико-педагогічні орієнтації, рівень загальної культури, здатність до творчого самовираження, самовдосконалення.

Аналіз наукової літератури дає можливість визначити пріоритетні шляхи формування професійної компетентності студентів, серед яких: забезпечення фундаментальної основи мистецького й педагогічного навчання у виші; досягнення зорієнтованості навчального процесу на профілізацію мистецької підготовки; систематична активізація досвіду художньо-фахової, педагогічної та наукової діяльності студентів.

Отже, ефективність становлення професійної компетентності забезпечується в умовах глибокого осягнення фундаментальних знань у напрямі поліпшення мистецько-професійної підготовки; оволодіння багатоаспектною сферою музично-теоретичних знань; використання наукової інформації з педагогічних дисциплін з метою вдосконалення мистецько-педагогічної практики.

Узагальнення наукового доробку дає підстави стверджувати, що формування професійної компетентності майбутніх фахівців відбувається на основі збалансованого розвитку напрямів професійної підготовки, взаємозв'язку мистецько-теоретичної та наукової інформативності та мистецько-виконавських і дослідницько-пошукових умінь, гнучкості й варіативності методичного забезпечення.

Серйозної уваги в сьогоденні ступеневій освіті потребує питання активізації досвіду мистецько-фахової діяльності студентів. Аналіз мистецько-фахового досвіду включається у процес формування професійної компетентності як джерело інформації, як мотиваційний стимул, що задає професійній діяльності мету й очікувані результати як засіб розвитку виконавської культури.

Виходячи з того, що студент повинен не лише оволодіти відповідним колом питань, наприклад, з мистецько-теоретичних дисциплін, а й розуміти, як зазначена сфера знань пов'язана з іншими дисциплінами, зокрема виконавськими, і яке вона має значення для акместановлення майбутнього фахівця, одним з основних засобів вирішення проблеми формування професійної компетентності визначається впровадження в навчальний процес інтегрованого підходу. Зважаючи на те, що інтегрований підхід відзначається системним, узагальненим характером,

у виші створюється можливість для здійснення цілісного навчального процесу на основі взаємодії компонентів його змісту.

Аналіз теоретичних аспектів і практичних результатів забезпечення формування професійної компетентності студентів в річищі акмеологічних підходів дає підстави тлумачити професійну компетентність як цілісну систему мистецько-педагогічних, науково-дослідницьких знань, умінь, фахового досвіду, здібностей студентів і результативних показників їх діяльності; а формування означеного феномену передбачає спрямування навчального процесу на забезпечення інтеграційних процесів, взаємодії загальнопедагогічних і мистецько-фахових надбань, актуалізацію взаємозв'язку між мистецько-естетичним навчанням і практикою художньо-творчої самореалізації студентів.

ВИСНОВКИ

Таким чином, подані у даній публікації матеріали свідчать на користь обраної проблеми, а саме: методологічного забезпечення підготовки фахівців музичного мистецтва. Адже теоретико-методологічне обґрунтування якісно нових можливостей фахової підготовки виступає основою для подальшої розробки організаційно-методичних її напрямів. Відтак, сучасний етап розвитку системи освіти характеризується необхідністю здійснення змістово-організаційних заходів та їх теоретико-концептуального супроводу. Опрацювання питань методологічного плюралізму дає можливість виділити такі провідні підходи: національна парадигма підготовки фахівців музичного мистецтва; гуманістична основа художнього навчання; аксіологічні підходи до навчання музикантів-педагогів; акмеологічна спрямованість освітнього процесу.

Перспективні можливості в розробці обраної проблеми вимагають дослідження таких аспектів, як: визначення шляхів забезпечення конкурентноспроможних фахівців у процесі професійного становлення; специфіка формування музично-виконавської культури тощо.

АНОТАЦІЯ

Актуалізовано проблему підготовки фахівців музичного мистецтва. Розглянуто поняття «освіта» крізь призму його неоднозначності й інтегративного характеру. Аргументовано зміст освіти як упорядкованої, цілісної сукупності елементів і процесів, які утворюють освітню систему. Освіта як процес і результат формування якостей особистості засобами навчання й виховання відповідно до норм духовної культури та цінностей суспільства. Констатовано, що метою мистецької освіти визначено подолання художньої однобічності

сприйняття і розуміння образного змісту художніх творів. Виокремлено провідні методологічні підходи, як-то національна парадигма підготовки фахівців музичного мистецтва; гуманістична основа художнього навчання; аксіологічні підходи до навчання музикантів-педагогів; акмеологічна спрямованість освітнього процесу.

Література

1. Davlatova T. I. Творчий шлях Марії Донець-Тессейр (за архівними матеріалами). *Музичне мистецтво в освітологічному дискурсі*. URL: <https://mmod.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/148>
2. Андрущенко В. П. Вища освіта у пост-Болонському просторі: спроба прогностичного аналізу. *Філософія освіти*. 2005. № 2. С. 6–12.
3. Андрущенко В. П. Модернізація освіти: політика і практика. *Педагогіка і психологія*. 2002. Вип. 3. С. 12–15.
4. Андрущенко В. П. Роздуми про освіту: статті, нариси, інтерв'ю. Київ : Знання України, 2004. 804 с.
5. Балл Г. О. Духовність професіонала і педагогічне сприяння її становленню: орієнтири психологічного аналізу. *Професійна освіта: педагогіка і психологія*. 2000. Вип. 2. С. 217–232.
6. Бєсшапошнікова Т. В., Школьнік С. Я. Реалізація інтегрованого підходу до підготовки вчителів музичного мистецтва. *Проблеми та перспективи розвитку освіти* (м. Київ, 17–18 квітня 2015 р.). С. 21–24.
7. Бєх І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання : наук.-метод. посіб. Київ : ІЗІМН, 1998. 204 с.
8. Бондар В. І. Теорія і технологія управління процесом навчання в школі. Київ : НПУ ім. М. Драгоманова, 2000. 192 с.
9. Вебер М. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика / пер. з нім. Олександр Погорілий. Київ : Основа, 1998. 534 с.
10. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи: методичний посібник для студентів магістратури. Житомир : Житомир. пед. університет, 2003. 232 с.
11. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 374 с.
12. Гузій Н. В. Педагогічний професіоналізм: історико-методологічні та теоретичні аспекти: монографія. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2004. 243 с.
13. Гуральник Н. П. Новий погляд на інтеграційні процеси в класі фортепіано. *Теорія і методика мистецької освіти: збірник наукових праць*. Київ : НПУ, 2004 р. Вип. 1 (6). С. 59–66.

14. Єременко О. В. Актуальні проблеми підготовки магістрів до науково-дослідної роботи. *Теорія і методика мистецької освіти: збірник наукових праць*. Київ : НПУ, 2004 р. Вип. 5. С. 27–35.
15. Єременко О. В. Підготовка магістрів музичного мистецтва: теорія і методика навчання : монографія. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. 434 с.
16. Єременко О. В. Формування уваги магістрів мистецтва в процесі музично-фахового навчання. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти*. Київ : Вид-во НПУ, 2005. Вип. 9 (14). С. 43–46.
17. Зязюн І. А. Педагогіка добра: ідеали і реалії. Київ : МАУП, 2000. 312 с.
18. Зязюн І. А. Сучасні дидактичні моделі: логіка учіння. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми* : зб. наук. праць. Київ – Вінниця, 2000. С. 36–43.
19. Кант І. Критика чистого розуму / пер. з нім. та приміт. І. Бурковського. Київ : Юніверс, 2000. 504 с.
20. Карташова Ж. Обґрунтування методики фахової підготовки майбутнього вчителя музики у процесі інтеграції музично-виконавських дисциплін. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 2015. № 14. С. 78–86.
21. Козир А. В. Професійна майстерність учителів музики: теорія і практика формування в системі багаторівневої освіти : монографія. Київ : Вид-тво НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2008. 380 с
22. Козир А. В. Професійна теорія і практика формування в системі багаторівневої освіти : монографія. Київ : Вид-тво НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2008. 380 с.
23. Лавріненко О. А. Історія педагогічної майстерності: навч. пос. для студ. пед. ВНЗ, аспірантів, вчителів. Київ : Богданова А. М., 2009. 328 с.
24. Ліненко А. Ф. Теорія і практика формування готовності студентів педагогічних вузів до професійної діяльності: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01. Київ, 1996. 44 с.
25. Луговий В. І. Педагогічна освіта в Україні: структура, функціонування, тенденції розвитку. Київ : МАУП, 1994. 196 с.
26. Мещанінов О. П. Сучасні моделі розвитку університетської освіти в Україні : монографія. Миколаїв : Видавництво МДГУ імені П. Могилі, 2005. 460 с.
27. Мороз О. Г. Перші кроки до майстерності / О. Г. Мороз, В. П. Омеляненко. Київ : Знання, 1992. 112 с.

28. Олексюк О. М. Педагогіка духовного потенціалу: сфера музичного мистецтва : навчальний посібник. Київ : Знання України, 2004. 264 с.

29. Орлов В. Ф. Професійне становлення майбутніх вчителів мистецьких дисциплін: теорія і технологія: монографія. Київ : Наукова думка, 2003. 262 с.

30. Освітні технології : навчально-методичний посібник / О. М. Пехота, А. З. Кіхтенко, О. М. Любарська та ін. ; за заг ред. О. М. Пехоти. Київ : А.С.К., 2001. 256 с.

31. Отич О. М. Мистецтво у системі розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога професійного навчання – теоретичний та методичний аспекти : монографія. Чернівці : Зелена Буковина, 2009. 752 с.

32. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). Київ : Освіта України, 2008. 274 с.

33. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва: теорія і методика викладання мистецьких дисциплін. Київ : Освіта України, 2008. 274 с.

34. Падалка Г. М. Пріоритетні напрями розвитку сучасної мистецької освіти. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти: зб. наук. праць*. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2004. Вип. 1 (6). С. 15–20.

35. Падалка Г. М. Професійно-цілісний підхід і його реалізація в умовах художньої освіти майбутнього вчителя на матеріалі музичних дисциплін: методичні рекомендації. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 1999. 33 с.

36. Падалка Г. М. Учитель, музика, діти. Київ : Музична Україна, 1982. 144 с.

37. Падалка Г. М. Формування естетичної свідомості майбутніх учителів музики в процесі залучення їх до оцінно-вибіркових дій. *Теорія і методика мистецької освіти: зб. наук. праць*. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2002. Вип. 3. С. 46–52.

38. Падалка Г. М. Художньо-педагогічна інтерпретація музики в структурі професійної підготовки музиканта педагога. *Теорія і методика мистецької освіти: зб. наук. праць*. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2004. Вип. 5. С. 3–11.

39. Педагогічний словник / за ред. М. Д. Ярмаченка. Київ : Педагогічна думка, 2001. 536 с.

40. Педагогічні ідеї Г. С. Сковороди. Київ : Вища школа, 1972. 246 с.

41. Побережна Л. Л. Розвиток естетичної культури студентів музично-педагогічних факультетів засобами української музики : автореф. дис. ... канд. наук : 13.00.02. Київ, 2001. 20 с.

42. Ростовський О. Я. Проблема методологічної переорієнтації професійної підготовки майбутніх учителів музики у контексті реформування сучасної загальноосвітньої школи. *Наукові записки: психолого-педагогічні науки*. Ніжин : НДПУ імені Миколи Гоголя, 2003. № 2. С. 21–28.

43. Рудницька О. П. Педагогіка загальна та мистецька: навчальний посібник. Київ : ТОВ «Інтерпроф», 2002. 270 с.

44. Філософський енциклопедичний словник / за ред. В. І. Шинкарука. 2-е вид. Київ : Абрискос, 2002. 210 с.

45. Шевнюк О. Л. Культурологічна освіта майбутнього вчителя: теорія і практика: монографія. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2003. 232 с.

46. Шевнюк О. Л. Культурологічна освіта майбутнього вчителя: теорія і практика : монографія. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2003. 232 с.

47. Шевнюк О. Л. Принципи інтегральності та варіативності у культурологічній підготовці майбутнього вчителя. *Педагогіка і психологія професійної освіти*, 2002. № 3. С. 131–140.

48. Шульгіна В. Д. Музична Україна: монографія. Київ : НМАУ, 2000. 213 с.

49. Шульгіна В. Д. Національна освіта в Україні в умовах розвитку процесів глобалізації. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 14*. Київ : НПУ, 2004. Вип. 1 (6). С. 21–25.

50. Шульгіна В. Д. Українська музична педагогіка. Київ : ДАКККиМ, 2008. 240 с.

Information about the authors:

Ustymenko-Kosorich Olena Anatoliivna,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,

Director

Educational and Scientific Institute of Culture and Arts of Sumy State

Pedagogical University named after A. S. Makarenko

12/1, Suprun str., Apartment 54, Sumy, 40004, Ukraine

Yeremenko Olha Volodymyrivna,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,

Head of Choreography and Musical Art Department

Educational and Scientific Institute of Culture and Arts of Sumy State

Pedagogical University named after A. S. Makarenko

12/1, Suprun str., Apartment 54, Sumy, 40004, Ukraine